

نقش و جایگاه صنوف تولیدی در نظام اقتصادی ایران

فرزانه دیل و رضا استادحسین
(کارشناسان ارشد اقتصاد، معاونت امور اقتصادی)

خواهد رفت و بنابراین باری بسیار عظیم از دوش دولت برداشته خواهد شد. در نهایت پیشنهاداتی که برای تقویت صنوف تولیدی و خدمات فنی و رفع برخی از مشکلات آن‌ها می‌توان ارائه کرد شامل ایجاد آگاهی در شکل‌های تخصصی، برقراری ارتباط بین مراکز آموزشی و واحدهای صنفی و اتحادیه‌ها، جمع‌آوری اطلاعات و ارائه آن‌ها به طور برنامه‌ریزی شده، بازنگری در قوانین متناقض مربوط به صنوف، صدور پروانه‌های راه‌اندازی و از این قبیل موارد است.

مقدمه:

اتحادیه‌ها و تشکل‌های اقتصادی از دیرباز به عنوان مراکز تصمیم‌گیری در تولید و توزیع از جایگاهی ویژه، در زندگی اقتصادی جامعه‌های انسانی برخوردار بوده‌اند و با تشکیل اتاق‌های بازرگانی در سده شانزدهم میلادی نیز همواره در پیشبرد برنامه‌های اقتصادی، وظایف درخور توجهی را به عهده داشته‌اند.

در دوران اقتصادی جدید که به عصر "انفورماتیک" و "دیجیتال" معروف است، این انجمن‌ها و تشکل‌های اقتصادی از جایگاهی به مراتب برتر و حساس‌تر برخوردار شده‌اند که به ویژه از لحاظ اطلاع‌رسانی در زمینه فعالیت‌های تخصصی و صنعتی هر رشته از فعالیت بسیار با اهمیت هستند. از آن جا که سرعت رشد و پیشرفت در جهان به صورت اعجاب‌انگیزی (در تمامی رشته‌ها) در حال افزایش همه جانبه است، بنابراین برای همه دست‌اندرکاران امری مهم و حیاتی است تا از طریق ایجاد مجموعه‌هایی، زوایای مختلف، بررسی و کنکاش شده و در موقع مناسب، رهنمودهای لازم به عوامل تصمیم‌ساز ارائه دهند. در این مورد در قالب صنوف تولیدی و خدمات فنی و با همیاری دستگاه‌های ذی‌ربط می‌توان محیطی مناسب برای همکاری، تبادل نظر و حسن تفاهم مشترک بین اعضا و ارگان‌های دولتی را در کشور فراهم کرد.

تشکل‌های اقتصادی به‌عنوان رابط میان دولت و عاملان اقتصادی دارای نقش حساس و انکارناپذیری هستند و در صورتی که دولت بتواند اختیارات و وظایف اجرایی را به تشکل‌های اقتصادی واگذار کند در آن صورت به وظیفه مهم‌تر خود یعنی سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اعمال حاکمیت و نظارت خواهد پرداخت. از طرف دیگر تشکل‌ها نیز باید از طریق مبارزه با تبعیض، انحصارات و رانت‌جویی، ارائه خدمات گوناگون و سریع مثل اطلاع‌رسانی، ترجیح منافع گروه بر فرد و مشارکت فعال در مسائل صنفی و سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و تدوین قوانین و مقررات، بستر جلب و جذب فعالان اقتصادی را در گروه مهیا کنند.

به هر حال تاکنون، تبادل نظر بین انجمن‌ها و تشکل‌های تخصصی و صنفی کشور، مقطعی و محدود به قوانین مالیاتی، عوارض، بیمه، بدهی‌ها و از این قبیل موضوعات بوده و به سطح معنی‌داری از تبادل نظر و همکاری بین بخش خصوصی و دولت ارتقا نیافته است.

بررسی آمار موجود در زمینه صنوف تولیدی کشور نشان دهنده آن است که سهم قابل توجهی از اشتغال و واحدهای صنعتی متعلق به کارگاه‌های کوچک زیر ۱۰ نفر شاغل است که در حد اصناف قرار می‌گیرد. این در حالی است که به رغم سهم بالای واحدهای اقتصادی کوچک در اشتغال و واحدهای صنعتی کشور سهم ناچیزی از ارزش افزوده کل صنعت و تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص می‌دهند. علت اصلی آن مشکلاتی است که صنوف تولیدی و خدمات فنی با آن مواجه هستند که مهم‌ترین آن‌ها شامل ضعف توان کارشناسی و نظام مدیریتی، تمرکز نداشتن در سیاست‌گذاری‌ها، نبود راه‌برد مدون و باثبات، نابه‌سامانی در صدور مجوز و پروانه‌های کار، وجود تنگناهای پولی و اعتباری و نابه‌سامانی در ماشین‌آلات و ابزار و ادوات است.

به هر حال با رفع مشکلات و در سایه اصلاح مقررات، سهم صنوف تولیدی و خدمات فنی در محصول داخلی، اشتغال و صادرات بسیار بالا

از آن جا که نظام صنفی
به عنوان بزرگ ترین شبکه ارتباطی
با مردم است و صنوف تولیدی و خدمات فنی
می توانند با ایجاد اطمینان در مردم
نقش مؤثری در صرفه جویی
و رونق اقتصادی داشته باشند

بنابراین سپردن اختیارات بیشتر

به مجامع امور صنفی

و نقش دادن به آن ها

در نظام تصمیم سازی

و تصمیم گیری

اقتصادی

و بازرگانی کشور

از جمله مهمترین

کمک بزرگی به

اقتصاد ملی

خواهد کرد

سطح همکاری دولت و تشکل های تخصصی:

تشکل های اقتصادی به عنوان رابط میان دولت و عوامل اقتصادی دارای نقش حساس و انکارناپذیری هستند. از سوی دیگر، وظایف اجرایی دولت در بخش اقتصادی باید به این تشکل ها واگذار شود. در صورتی که این مهم تحقق یابد، دولت می تواند اختیارات و وظایف اجرایی را به تشکل های اقتصادی واگذار کند و خود به وظیفه مهمتر، یعنی به سیاست گذاری، برنامه ریزی و اعمال حاکمیت و نظارت مبادرت کند. از سوی دیگر، تشکل ها نیز باید از طریق مبارزه با تبعیض، انحصارات و رانت جویی، ارائه خدمات گوناگون و سریع مثل اطلاع رسانی، ترجیح منافع گروه بر فرد و مشارکت فعال در مسائل صنفی و سیاست گذاری ها و برنامه ریزی ها و تدوین قوانین و مقررات، بستر جلب و جذب فعالان اقتصادی را در گروه مهیا کنند و در آن ها انگیزه و رغبت به وجود آورند و به صورت فعال و قدرتمند در مراجع تصمیم سازی و تصمیم گیری به عنوان نماینده گروه، حضور داشته باشند.

در این زمینه، از آن جا که نظام صنفی به عنوان بزرگ ترین شبکه ارتباطی با مردم است و صنوف تولیدی و خدمات فنی می توانند با ایجاد اطمینان در مردم، نقش مؤثری در صرفه جویی و رونق اقتصادی داشته باشند، بنابراین سپردن اختیارات بیشتر به مجامع امور صنفی و نقش دادن به آن ها در نظام تصمیم سازی و تصمیم گیری اقتصادی و بازرگانی کشور از جمله مهمترین مواردی است که کمک بزرگی به اقتصاد ملی خواهد کرد.

به هر حال تاکنون، تبادل نظر بین انجمن ها و تشکل های تخصصی و صنفی کشور، مقطعی و محدود به قوانین مالیاتی، عوارض، بیمه، بدهی ها و از این قبیل موضوعات بوده و به سطح معنی داری از تبادل نظر و همکاری بین بخش خصوصی و دولت در زمینه های مهمی از جمله این موارد ارتقا نیافته است:

- راهبرد گسترش سرمایه گذاری و تجارت؛
- افزایش و تنوع بخشی به صادرات صنعتی؛
- ارتقای بهره وری؛
- ارتقای فن آوری محصول و فرایند؛
- رقابت پذیری جهانی؛
- توسعه مدیریت و مهارت منابع انسانی.

قابلیت ها و توانمندی های نظریه پردازی و تحلیلی بیشتر تشکل های صنفی، تخصصی نیازمند توسعه است تا آن ها را قادر سازد که به صورت اثربخشی در تبادل نظرهای مرتبط با توسعه صنعتی و افزایش رقابت پذیری به ویژه در روند جهانی شدن مشارکت کنند و این امر نیازمند اقدام دوجانبه مشارکت خواهی و مشارکت جویی دولت و بخش خصوصی است. ضمن آن که اجرای ماده های ۱۱۳، ۱۱۴ و ۱۱۵ قانون برنامه سوم توسعه و همچنین تبصره ۲۹ قوانین بودجه کل کشور نیز بر اهمیت تشکل های تخصصی قدرتمند می افزاید.

جایگاه مجامع امور صنفی در اقتصاد:

از آن جایی که در سال های اخیر بحث کوچک شدن و کاهش تصدی دولت در بخش های اقتصادی مطرح شده است و با توجه به این که امور تولیدی و خدماتی بیشتر به عهده صنف های مختلف کشور است، بنابراین در راه تحقق اهداف مذکور، اصناف این توانایی را دارند که بخشی از امور تصدی دولت را در بخش های مختلف اختیار کنند. در این مورد، توسعه تفکر تشکل گرایی، تقویت تشکل های جدید، انجام هماهنگی بین تشکل ها و تهیه پیشنهاد برای مراجع تصمیم گیری نیز به منظور تقویت و بهبود و توسعه فعالیت تشکل ها بوده است، به گونه ای که برای فعال تر کردن سازمان صنفی انتظار می رود که مسؤولان مجامع امور صنفی با اختیار وسیعی که قانون جدید نظام صنفی به آن ها داده است، چنان چه

صادرات غیرنفتی کشور) حدود ۳۳ درصد (۱۵۱۰ میلیون دلار) مربوط به صادرات صنعتی و ۱۶/۵ درصد (۷۳۴/۸ میلیون دلار) مربوط به مراکز اقتصادی کوچک است که در مقایسه با میزان صادرات صنایع کوچک کشورهای آسیایی (در حال توسعه) رقم کمی است. (جدول ۳)

این واقعیت‌ها نشان‌دهنده آن است که سازمان‌دهی افکار برای تغییرات و تکامل ساختاری لازم است. به گونه‌ای که با ارتقای دانش فنی و به‌کارگیری مسائل مربوط به استاندارد در تولید و به‌سازی و نوسازی خطوط تولید برای ارائه خدمات و تولید کالا برای بهره‌برداری از پتانسیل‌های موجود صنوف تولیدی و خدمات فنی و رفع مشکلات آن‌ها تلاش به عمل آید. در واقع با حل این معضلات است که می‌بینیم امروزه بین صنایع بزرگ دنیا و مراکز اقتصادی کوچک و اصناف پیوندهای دو طرفه بسیار قوی وجود دارد، هم مراکز اقتصادی کوچک از این رابطه و تولید خدمات و کالا برای صنایع بزرگ منفعت می‌برد و هم صنایع بزرگ به مراکز اقتصادی کوچک در حل مسائل مالی، علمی و تکنیکی کمک می‌کنند. در این زمینه لازم به یادآوری است که در کشور ژاپن ۷۵-۷۰ درصد شاغلان در مراکز اقتصادی کوچک اشتغال دارند.

بنابراین از آن جا که بخش‌های بزرگ صنعتی مثل کارخانه‌های تولیدی، مجتمع‌های صنعتی، نیروگاه‌ها، شرکت‌های گسترده دولتی و ملی و صنایع و معادن مختلف، سهم کلی آنان در مقوله اشتغال نیروی انسانی با توجه به فرایند اتوماسیون صنعتی در مقایسه با جمعیت جویای کار اندک است، بنابراین می‌بایست اهمیت زیادتری نیست به مراکز اقتصادی کوچک به عمل آوریم که نه تنها در تولید کالاها و فرآورده‌های مختلف و تأمین خدمات موردنیاز جامعه نقش مهمی ایفا می‌کنند بلکه به لحاظ تنوع گسترده مشاغل و رده‌های مهارتی متفاوت سهم مهمی در اشتغال آحاد گوناگون جامعه بر عهده دارند.

بنابراین می‌توان گفت که صرف نظر از بخش کشاورزی که زمینه اشتغال‌زایی آن کاملاً بر همگان آشکار است صنوف تولیدی و خدماتی که طیف گسترده‌ای از تخصص‌ها، مهارت‌ها و فنون مختلف را در بر می‌گیرند و از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های مناسبی برای فراهم کردن زمینه‌های کار و تولید جوانان کشور نیز برخوردار هستند. ضمن آن‌که بررسی‌های به عمل آمده در زمینه عملکرد کشورهای در حال توسعه در بهره‌گیری از ظرفیت‌های خود و ایجاد رونق اقتصادی در کشورشان نشان می‌دهد که این کشورها با به‌کارگیری سیاست انطباق اهداف بلندمدت با شرایط اقتصادی و فرهنگ ملی خود توجه ویژه‌ای

مسئولان مجامع امور صنفی با آشنایی و آگاهی از وظایف، اختیارات خود و تمهیدات پیش‌بینی شده در قانون مذکور، در پویایی و فعال‌تر کردن سازمان‌های صنفی بکوشند، به یقین بسیاری از معضلاتی که اکنون در بخش‌های مختلف گریبان‌گیر جامعه است به تدریج برطرف خواهد شد. به‌عنوان مثال ایجاد یک مرکز قدرتمند که به صورت صنفی فعالیت کند قادر خواهد بود تا بنیبه صادرات را تقویت و زمینه جذب فعالان بخش خصوصی را فراهم سازد.

در نتیجه نظریه‌های کارشناسی مجامع صنفی، در اتخاذ تصمیم‌ها مؤثر خواهد بود و دولت در هنگام وضع قوانین و مقررات، علاوه بر دریافت نظریه‌ها و پیشنهادها، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران می‌تواند از دیدگاه تشکلی‌های مورد اشاره نیز بهره لازم را بگیرد.

با توجه به آن که یکی از مهم‌ترین مشکلات مربوط به صنوف تولیدی و خدمات فنی، مربوط به ضعف اطلاعات و آمار است بنابراین هرگونه مطالعه‌ای در این مورد به شدت محدود می‌شود.

جایگاه صنوف تولیدی در اقتصاد ایران:

اگر به آمار رسمی کشور مراجعه کنیم، طبق داده‌های آماری ۱۳۷۵، از کل کارکنان شاغل کارگاه‌های صنعتی که به طور متوسط در سال ۱۶۱۱۲۰۰ نفر گزارش شده است تعداد ۷۶۵۷۰۰ نفر آن‌ها مربوط به کارگاه‌هایی با اشتغال ۱-۹ نفر بوده است که در حد اصناف قرار می‌گیرد. یعنی فقط در بخش صنعت کشور بیش از ۴۷ درصد شاغلان در رده اصناف مشغول به کار هستند. (جدول ۱) بنابراین بدیهی است که دولت در امر برنامه‌ریزی به موضوع مراکز اقتصادی کوچک و واحدهای کوچک خدماتی توجه داشته است.

ذکر این نکته حائز اهمیت است، با این که آمار نشان‌دهنده تعداد بیشتر واحدها و شاغلان در رده مراکز اقتصادی کوچک و اصناف است. (به طوری که طبق آمار ۱۳۷۵ از ۳۲۱۳۲۶ واحد کارگاه صنعتی ۳۰۷۹۵۵ واحد یعنی ۹۶ درصد کارگاه کوچک با اشتغال ۱-۹ نفر است) ولی تنها ۹/۸ درصد از ارزش افزوده کل صنعت متعلق به کارگاه‌های مزبور است.

در زمینه صادرات مربوط به مراکز اقتصادی کوچک، براساس آخرین آمار در دسترس (۱۳۷۳) از حدود ۴/۵ میلیارد دلار صادرات (بیشترین آمار

بخش‌های بزرگ صنعتی
مثل کارخانه‌های تولیدی
مجتمع‌های صنعتی نیروگاه‌ها،
شرکت‌های
گسترده دولتی و ملی
و صنایع و معادن مختلف سهم
کلی آنان در مقوله
اشتغال نیروی انسانی
با توجه به فرایند
اتوماسیون صنعتی
در مقایسه با جمعیت جویای کار
اندک است

طبق داده‌های آماری ۱۳۷۵
از کل کارکنان شاغل کارگاه‌های صنعتی
که به طور متوسط
در سال ۱۶۱۱۲۰۰ نفر
گزارش شده است تعداد ۷۶۵۷۰۰ نفر آن‌ها
مربوط به کارگاه‌هایی با اشتغال ۱-۹ نفر
بوده است که در حد اصناف قرار می‌گیرد
یعنی فقط در بخش صنعت کشور
بیش از ۴۷ درصد شاغلان
در رده اصناف
مشغول به کار هستند

به استفاده از سرمایه‌های محدود و پراکنده که در قالب بنگاه‌های تولیدی و کوچک فعالیت می‌کنند معطوف داشته و کمک‌های مالی، آموزشی، فنی و اقتصادی را به جانب آن‌ها روانه کرده‌اند و در نتیجه اجرای این سیاست‌ها، مراکز اقتصادی کوچک در زنجیره تولید پیوسته‌ای با صنایع بزرگ قرار گرفته‌اند.

در بخش صنعت.
توسعه نیافتگی و انسجام نداشتن تشکل‌های تخصصی و ایفای نقش در افزایش توانایی‌های رقابتی.
فراهم نبودن زمینه‌های لازم برای حضور و مشارکت سازمان یافته در بازارهای جهانی و همکاری‌های خارجی.

مهمترین مشکلات صنوف تولیدی و خدمات فنی:

ضعف توان کارشناسی و نظام مدیریتی در مجامع امور صنفی و کم توجهی به امر کارشناسی و مدیریت.
تمرکز نداشتن در سیاست‌گذاری‌ها و ناهماهنگی در حوزه‌های پراکنده تصمیم‌گیری.
نیبودر اهرم‌مدون، با ثبات و درازمدت و نبود التزام عملی به سیاست‌ها و تصمیم‌های مصوب، مقررات محلی و...
غلبه دولت و نهادهای عمومی وابسته به آن در اعمال تصدی به ویژه

از ورود انواع کالاهای خارجی که به صورت‌های غیرقانونی (قاچاق) از کشورهای صنعتی، نیمه صنعتی حتی ترکیه و پاکستان به کشور وارد می‌شود.
نابه‌سامانی در صدور مجوز و پروانه‌های کار، به طوری که تعداد زیادی از واحدهای صنفی تولیدی بدون پروانه قانونی مشروع فعالیت می‌کنند.
وجود تنگناهای پولی و اعتباری که هر سال هم هزینه‌های سرمایه‌ای و ثابت و هم هزینه‌های جاری و متغیر را برای راه‌اندازی و چرخش یک کارگاه بیشتر می‌کنند و به همین دلیل نفس‌گیر و منجر به تعطیلی و ورشکستگی صنوف می‌شوند.

جدول ۱. روند تغییرات کارگاه‌های بزرگ و کوچک صنعتی (اشتغال و بعد کارگاه)

سال	شمار واحدها		شمار کارکنان (هزار نفر)		میانگین اشتغال در هر واحد (بعد کارگاه)	
	کوچک	بزرگ	کوچک	بزرگ	کوچک	بزرگ
۱۳۵۵	۳۲۹۸۸۰	۵۴۲۲	۱۲۶۸	۲۰۴	۷۴/۴	۳/۸
۱۳۶۵	۳۹۲۳۷۵	۷۰۳۴	۸۶۱	۵۹۰	۸۳/۹	۲/۲
۱۳۷۳	۳۸۹۷۹۳	۱۳۳۴۵	۸۵۸	۷۶۷	۵۷/۵	۲/۲
۱۳۷۵	۳۰۷۹۵۵	۱۳۳۷۱	۷۶۵/۷	۸۴۵/۵	۶۳/۲	۲/۵

منبع: مرکز آمار ایران، سالنامه آماری و آمار کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور، سال‌های مختلف.

جدول ۲. سهم صنایع بزرگ و صنایع کوچک از ارزش افزوده کل کشور (واحد: درصد)

سال	سهم صنایع بزرگ از ارزش افزوده صنعت	سهم صنایع کوچک از ارزش افزوده صنعت
۱۳۷۰	۷۶/۵	۲۳/۵
۱۳۷۱	۶۴/۵	۳۵/۵
۱۳۷۲	۶۰/۲	۳۹/۸
۱۳۷۳	۸۵/۶	۱۴/۱
۱۳۷۴	۷۴/۵	۲۵/۵
۱۳۷۵	۹۰/۲	۹/۸
۱۳۷۶	۹۴/۹	۵/۱
۱۳۷۷	۹۵/۷	۲/۳

منبع: محاسبات براساس آمار کارگاه‌های بزرگ صنعتی، منتشره از سوی مرکز آمار ایران، سال‌های مختلف.

جدول ۳. سهم صادرات صنایع کوچک از کل صادرات صنعتی (واحد: درصد)

نام کشور	ایران	ترکیه	سنگاپور	تایوان	هندوستان	کره جنوبی	تایلند	اندونزی
سهم	۱۶/۵	۶۳	۹۰	۸۷	۵۵	۴۵	۶۰	۶۵

منبع: از کتاب چرخه توسعه، تألیف مرتضی شریف‌النسی، ۱۳۷۵.

اتحادیه‌ها و مجامع امور صنفی در صورت تصویب قانون جدید نظام صنفی باید آن را به ترتیبی اجرا کنند که به سمت واقعی شدن و مستقل شدن بروند و بتوانند بدون اتکا به دولت جایگاه واقعی شان را پیدا کنند

و قانونمندی درونی، حرفه‌ای قرار دهند.
۱۰. توسعه مشارکت سازمان یافته و افزایش نقش و کارآمدی نهادهای مدنی (تشکل‌های تخصصی) در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی.
۱۱. سازمان‌دهی فضا و زیرساخت‌های تحرک مجامع امور صنفی در فعالیت‌های اقتصادی.

۱۲. استفاده از تجربه سایر کشورها به ویژه کشورهای آسیای شرقی در زمینه صنوف تولید و مسائل پیرامون رشد و توسعه آن‌ها.
در خاتمه لازم به ذکر است که اتحادیه‌ها و مجامع امور صنفی در صورت تصویب قانون جدید نظام صنفی باید آن را به ترتیبی اجرا کنند که به سمت واقعی شدن و مستقل شدن بروند و بتوانند بدون اتکا به دولت جایگاه واقعی شان را پیدا کنند و نقش نمایندگان اصناف را در برابر سایر اقشار اجتماعی و حاکمیت ایفا کنند. به طوری که به عنوان یک نهاد مدنی که نمایندگی قشری از جامعه را به عهده دارد، مطالبات آن صنف را به خوبی برآورده سازند.

بنابراین مجامع امور صنفی باید از شکل فعلی که یک کانال برای انتقال تصمیم‌های دولت هستند به سازمانی که نقش اصلی آن سازمان‌دهی واقعی اصناف است، تبدیل شود.

نابه سامانی در ماشین‌آلات، ابزار و ادوات. به عنوان مثال بعضی واحدها یا جدیدترین دستگاه و ماشین‌آلات روز جهانی و در برخی دیگر با قدیمی‌ترین و فرسوده‌ترین ماشین و دستگاه و یا حتی بدون آن‌ها کار می‌شود.
نابه سامانی در کیفیت (استاندارد) و محصولات و فرآورده‌ها.

پیشنهاداتی برای تقویت صنوف تولیدی و خدمات فنی:

۱. ایجاد آگاهی در تشکل‌های تخصصی (مدیران شایسته صنعتی) از موضوع اجتناب‌ناپذیر بودن ورود به عرصه رقابت.

۲. برقراری ارتباط و نهادینه کردن همکاری‌ها بین مراکز آموزشی و واحدهای صنفی و اتحادیه‌ها و سندیکاها، مربوط. به گونه‌ای که هر دو طرف از نتایج مفید آن که تربیت نیروهای انسانی مورد نیاز بازار کار و در نهایت ایجاد جایگاه و منزلت اجتماعی مطلوب برای شاغلان صنفی است، بهره‌مند شوند.

۳. شرايطی فراهم شود تا از طریق جمع‌آوری اطلاعات در حیطه‌های مختلف و بررسی ویژگی‌های مشاغل صنفی، زمینه‌ای برای ارائه آن‌ها به طور برنامه‌ریزی شده و سامان یافته به وجود آید.

۴. تصمیم‌گیری و اقدام تسریع لازم در تصویب لایحه مبارزه با قاچاق کالا که به تازگی تقدیم مجلس شورای اسلامی شده است.

۵. تمامی قوانین و مقررات متناقض و دست و پاگیر و بخش‌نامه‌های گوناگون مورد بازنگری عمیق از طرف صنوف تولیدی و سازمان‌های جمعی منتخب آن‌ها قرار گرفته و در چارچوب مصالح عالی جامعه اسلامی اصلاحات لازم به عمل آید.

۶. آموزش‌های فنی و مهارتی لازم یا به طور مستقیم به وسیله خبرگان صنفی و با استفاده از تسهیلات اعطایی مراجع و یا با هماهنگی صنوف و بر طبق برنامه‌های آن‌ها از طریق سازمان‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای به عمل آید.

۷. پروانه‌های راه‌اندازی کارگاه‌های صنوف تولیدی و خدمات فنی را با هدایت و سیاست‌گذاری‌های دولت، صادر کنند.

۸. صادرات کالاها و محصولات صنوف تولیدی از طریق صنوف و سازمان‌های جمعی آن‌ها صورت گیرد.

۹. ایجاد و توسعه مجامع امور صنفی و همچنین سایر تشکل‌های تخصصی غیردولتی که به تدوین و پیشنهاد مجموعه‌ای از استانداردهای حرفه‌ای پرداخته و گروه‌های مختلفی از صنایع و خدمات را تحت راهبری

منابع:
مرکز آمار ایران، سالنامه آماری کشور، سال‌های مختلف سال‌های ۶۰، ۶۶، ۷۴.

۷۵، ۱۳۷۶.
مرکز آمار ایران. آمار کارگاه‌های صنعتی کشور. سال‌های مختلف سال‌های ۱۳۶۹ و ۱۳۷۸.

شریف‌النسیبی، مرتضی، چرخه توسعه، ۱۳۷۵.
بانک صنعت و معدن، راهبرد صنایع کوچک و ضرورت تشکیل بانک صنایع کوچک در کشور، تیر ۱۳۷۹.

وزارت صنایع، وضع موجود و تحولات گذشته بلندمدت اقتصادی - صنعتی ایران، گروه تدوین برنامه توسعه صنعتی ایران ۱۴۰۰ سال ۱۳۷۸.

خزایی علی، صنایع کوچک و ضرورت توجه بیشتر به آنها، ماهنامه علمی اقتصادی و بانکی تازه‌های اقتصاد. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. شماره ۶۶ سال ۱۳۷۶.